

Mielenkiintoinen perusteos yrittäjyyskasvatuksesta

Ristimäki, Kari. 2004. Yrittäjyyskasvatus. Hamina: Oy Kotkan Kirjapaino Ab. 158s.

Uudet opetussuunnitelman perusteet edellyttävät meiltä opettajilta yrittäjyyskasvatuksen integroimista eri oppiaineisiin ja koko koulun kulttuuriin. Usein opettajat mieltävät yrittäjyyskasvatuksen erilliseksi oppiaineeksi, ja että sen opettaminen kuuluu siihen erikoistuneisiin oppilaitoksiin. Toiset opettajat taas ovat sitä mieltä, ettei heidän oppiaineensa tai -aineidensa opettamisesta voi karsia mitään pois niin, että yrittäjyyskasvatus mahtuisi tilalle. Tämä kaikkihan on harhaa, sillä Ristimäen kirjaa lainaten ”yrittäjyyskasvatus on suurelta osaltaan kaikkia aineita koskeva opetuksen **metodologinen kysymys**” (s.115). Kun tämän ajatuksen on saanut sisäistettyä, tulee tarve hankkia lisää tietoa yrittäjyyskasvatuksesta. Kari Ristimäki on vastannut tähän haasteeseen ja kirjoittanut yrittäjyyskasvatuksesta selkeän perusteoksen, joka sopii erinomaisesti eri kouluasteiden rehtoreille, opettajille ja alan opiskelijoille. Hän on jättänyt kirjastaan lähdeviitteet pois, mikä helpottaa huomattavasti sen luettavuutta. Kirjan lopusta löytyy kuitenkin viiteluettelo ja useiden kappaleiden lopussa on mainittu teoksia, joihin tutustumalla lukija saa lisätietoa kulloinkin käsittelyssä olevasta aiheesta. Kirjoittaja on pitänyt lupaustensa mukaisesti kirjan punaisena lankana kysymystä, ”miten koulu yleisesti ja opettaja yksityisesti voivat edistää ja kehittää omaa toimintaansa niin, että yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet voivat toteutua?” (s.9)

Kirja rakentuu siten, että alkuosassa selvitetään käsitteenmäärittelyn taustoja ja problematiikkaa sekä yrittäjyyskasvatuksen tarvetta. Yrittäjyyskasvatuksen metodologisten kysymysten antoisan selvittelyn jälkeen pohditaan miten koulu voi auttaa identifioitumista yrittäjyyteen. Koulun ja yritys-elämän yhteistyötä on käsitelty monipuolisesti omassa luvussaan. Lopuksi kirjoittaja valottaa lukijalle yrittäjyyskasvatusta ja sen sisältöä yksittäisen opettajan näkökulmasta ja viimeiseksi pohditaan koko kouluorganisaatiota ja sen luomaa toimintaympäristöä yrittäjyyskasvatukselle. Lukija, joka hakee selkeää käsitteenmäärittelyä yrittäjyyskasvatukselle, tulee pettymään. Ytimekästä käsitteenmäärittelyä yrittäjyyskasvatukselle on erittäin vaikea, Ristimäen mukaan osittain myös mahdoton, tehdä. Tämän kirjan kirjoittaja esittää ansiokkaasti niitä syitä miksi näin on. Kirjoittajan tarkoituksena onkin ”tarjota lukijalle mahdollisuuksia perustellusti rakentaa omaan käsitystään yrittäjyyskasvatuksesta” (s.14). Tässä tehtävässä kirja toimii erinomaisesti.

Karkeasti ottaen yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet voidaan jakaa kahteen osaan: ensimmäinen tarkoitus on edistää oppilaiden yrittäjämäistä toimintaa (sisäinen yrittäjyys) ja toinen tavoite on tuoda yrittäjyys esiin varteenotettavana ammatinvalinnan vaihtoehtona (ulkoinen yrittäjyys). Monia lukijoita helpottanee Ristimäen toteamus: yrittäjyyskasvatuksen painopisteen ja tavoitteen tulee olla muualla kuin ulkoisessa yrittäjyydessä. Kirjoittaja nostaa esiin kolme yrittäjyyden funktiota: innovatiivisuus, riski ja sen hallinta sekä katalysaattorina toimiminen. Näitä funktioita käsitellään Peter Schumpeterin ja Peter Druckerin teosten valossa ja jokaisesta funktiosta esitellään yksi käytännön esimerkki koulumaailmasta. Ristimäki toteaa, että yrittäjyyskasvatuksen tarve juuri 1990-luvulla ei liene sattumaa. Kirjassa pohditaan Alvin Tofflerin 1980 ilmestyneeseen teokseen nojautuen miten taloudellinen kehitys maatalous-, teollisuus- ja tietoaaltoineen on vaikuttanut yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatuksen tarpeeseen. Yrittäjyyden asemaa tarkastellaan organisaatio- ja johtamisteorioista käsin päätyen oppivan organisaation ideaan. Nykyisen tietoaallon ajan talous kulminoituu neljään tekijään. Toiminta perustuu innovatiivisuuteen ja se edellyttää oppimista sekä yksilöltä että organisaatiolta. Kolmanneksi organisaatioissa nousee esiin yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta. Tällaisia yrittäjämäisiä organisaatioita kutsutaan oppiviksi organisaatioiksi. Tiimiytyminen on neljäs tekijä, joka kytkee edelliset yhteen. Tämä kaikki tuo suuren haasteen opetuksen ja itse koulun kehittämislle.

Mielestäni kirjan antoisimmassa osiossa paneudutaan siihen, miten koulu voi olla edesauttamassa yksilön toimintaa yrittäjyyttä edellyttävässä ympäristössä. Ristimäki esittelee vuonna 1998 opettajien keskuudessa tekemänsä tutkimuksen tuloksia siitä millaisia ominaisuuksia opettajat näkevät palkansaajan ja yrittäjän tarvitsevan. Lisäksi hän pohtii miten yrittäjyyskasvatus soveltuu koulutusjärjestelmäämme. Kirjoittaja kyseenalaistaa yrittäjyyskasvatuksen erottelun sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen. Tämä on mielenkiintoinen ja tervetullut pohdinta yrittäjyyskasvatuksen ympärillä tapahtuvaan keskusteluun. Ristimäen mielestä koulun piirissä voisi puhua ainoastaan yrittäjyyskasvatuksesta ja yrittäjyyden edistämisestä ja keskittyä mieluummin pohtimaan miten koulussa voisi edistää yksilön persoonaan liittyviä ominaisuuksia. Koska kirjoittajan mukaan yrittäjyyden edistäminen on suurelta osin persoonallisuuteen liittyvien ominaisuuksien ja toimintatavan edistämistä, hän siirtyy tarkastelemaan eri persoonallisuusteorioita. Näitä persoonallisuusteorioiden tarkasteluja varmasti kuka tahansa kasvattaja lukee mielenkiinnolla, olipa sitten kiinnostunut itse yrittäjyyskasvatuksesta tai ei. Tarkastelunsa Ristimäki päättää huikeaan ajatusleikkiin

sivuilla 64-65. Yrittäjyyden opetuksen metodologisiin kysymyksiin paneudutaan myös Nurmen ja Salmela-Aron kehittämän psykologisten prosessien joukkoa kuvaavan kaavion avulla. Näitä teoreettisia toiminta- ja ajattelustrategioita tarkastellaan koulu- ja päiväkotimaailmasta tuttujen käytännön esimerkkien avulla.

Vaikka Ristimäki kyseenalaistaakin erottelun sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen, on ulkoista yrittäjyyttä käsitelty kahden luvun verran. Tästä voi helposti välittyä kuva ulkoisen yrittäjyyden tärkeydestä, mutta Ristimäki monessa eri kirjan kohdassa korostaa sisäisen yrittäjyyden olevan ulkoista tärkeämpi koulu- ja päiväkotikasvatuksessa. Kirjoittaja esittelee James Marcian mallin, joka kytkee identiteetin kehityksen erityisesti nuoren elämänsä kannalta tärkeisiin valintoihin. Tämän jälkeen Ristimäki tarkastelee yrittäjyyteen liittyvien ammattiorientaatioiden jakoperusteita hänen oman tutkimuksen avulla. Siinä on analysoitu 262 opiskelijan omaelämäkerrallisen aineiston avulla yrittäjyyteen liittyvää identiteettiä ja sen kehitystä. Identifioitumista pohditaan sukupuoli- ja ikäjakauman näkökulmasta. Karkeasti tulkiten miehet ja yrittäjien lapset identifioituvat paremmin kuin naiset ja palkkatyötä tekevien vanhempien lapset yrittäjiksi. Iälläkin näytti aluksi olevan merkitystä, mutta tarkemman analyysin jälkeen Ristimäki päätyy toteamaan, ettei tämän tutkimuksen perusteella yhteyttä löydy. Yrittäjyysvalinnan osatekijöistä kirjoittaja on tehnyt graafisen esityksen, jota avataan lukijalle ansiokkaasti tutkimusaineistosta esiin tulleiden käytännön esimerkkien avulla. Lisäksi kirjoittaja esittelee lukijalle helposti avautuvan, koulumaailmaan sopivan liikeideamallin. Koulun haasteeksi Ristimäki näkee erityisesti niiden oppilaiden auttamisen, joilla ei perhetaustan kautta ole mahdollisuutta tutustua yrittäjyyteen. Lääkkeeksi tähän hän ehdottaa jo monissa kouluissa toteutettavat yritys-koulu –yhteistyöt ja TET-harjoittelut. Yritysmaailman ja koulun välinen yhteistyö sekä oppilaan tutustuminen työelämään onkin saanut kirjaan oman lukunsa. Aihetta on käsitelty monipuolisesti ja selkeästi. Kirjoittaja esittää asiantuntevasti yhteistyön hyödyt eri osapuolille: yritykselle, koululle, opettajalle ja oppilaalle sekä pohtii miten yhteistoimintaa tulisi kehittää. Koulun yritysmaailmaan suuntautuvat yhteistyökuviot eivät kuitenkaan yksin riitä, vaan tarvitaan koko kouluorganisaation toimintakulttuurin muuttumista yrittäjämäiseksi. Tässä meille kaikille koulussa toimiville riittääkin haastetta.

Yrittäjyyskasvatusta yksittäisen opettajan näkökulmasta käsittelevä luku on mielenkiintoinen, mutta mielestäni kirjan haurain osio. Luultavasti käsitykseni johtuu siitä, että opettajana minulla oli suurimmat odotukset juuri tälle aihealueelle. Tämän osion kirjoittaja aloittaa esittelemällä oman tutkimuksensa tuloksia opettajien asenteista ja

arvoista yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta kohtaan. Varsinaista yrittäjyyskasvatuksen sisältöä hahmotellaan Vesalaisen mallin mukaisesti neljälle osa-alueelle: makroulottuvuuteen, liiketoiminnalliseen -, organisaatio- ja yksilöulottuvuuteen. Tätä nelikenttää mukailevan, opettajien keskuudessa suoritetun tutkimuksen tulosten valossa kirjoittaja nostaa esiin kaksi huomionarvoista seikkaa, joista mielestäni koulun johdon olisi syytä olla kiinnostuneita. Ensimmäinen on opettajien yrittäjyyden ja yrityselämän omakohtainen tuntemus, jota voi edistää esimerkiksi opettajan TET:n avulla. Vain harvalla opettajalla on entuudestaan arvokasta työkokemusta liike-elämän palveluksessa. Toiseksi hyvällä täydennyskoulutuksella voi luoda parempia edellytyksiä opettajan yrittäjyyskasvatuksen harjoittamiselle.

Kirjan viimeinen luku on omistettu koko kouluorganisaation ja -instituution luomalle yrittäjyyskasvatuksen toimintaympäristön pohdinnalle. Yrittäjyyskasvatuksen toteuttamisen kehityksen Ristimäki kuvaa asettuvan neljälle eri tasolle. Käytännön esimerkkinä Lapualainen luokanopettaja, KM Teija Karvonen kertoo mukaansatempaavalla tyylillään omista käytännön yrittäjyyskasvattajan kokemuksistaan alkaen 1990-luvun alusta. Seuraavaksi kirjoittaja avaa muiden kirjoittajien kirjoihin tukeutuen sitä, miten yrittäjyyskasvatus sijoittuu kouluorganisaatiossa ja miten koulun muuttuminen ja muuttaminen edesauttavat yrittäjyyskasvatuksellinen toimintakulttuurin luomisessa. Lopuksi Ristimäki ottaa esille terminologiakeskustelun, jota opettajien keskuudessa käydään, tai ainakin käytiin vielä vähän aikaa sitten. Yrittäjyyskasvatukselle kaivattiin uutta termiä, esimerkiksi yrittävyys. Kirjoittaja kuitenkin ilmaisee selkeästi oman mielipiteensä siitä, että Suomessa termiä yrittäjyyskasvatus tarvitaan juuri tässä muodossa.

Tämä asiantunteva kirja on kirjoitettu jo vuonna 2004, mutta minä löysin sen vasta viime talvena. Toivon sen yhä löytävän uusia lukijoita kasvatustyössä työskentelevien ja tälle alalle aikovien keskuudesta. Mielenkiintoisia lukuhetkiä!

Anne Tiikkala, tekstiilikäsityön opettaja, Turun normaalikoulu
050 – 5912209
anneti@utu.fi